תורה אור

סיפא קרי ליה למעילתו איל אשם? רישא דהוה ליה איל א] (רובן) קרן וחומשו *קרי ליה למעילתו גזילו סיפא דלא הוי איל ב] (רובן) קרן וחומש קרי ליה איל אשם מעילתו ויביא עמה סלע וחומשה/ בעי רב מנשיא בר גדא ג] בכינוס חומשין מהו שיתכפר: מי אמרינן אם תימצי לומר *אדם מתכפר בשבח הקדש משום דקטרח קמיה אבל הכא דלא קטרח לא מתכפר או דלמא אם תימצי לומר אין אדם מתכפר בשבח הקדש משום דלא אפרשיה אבל הדין כינוס חומשין דאפרשיה ד] איכא למימר מתכפר - דאיבעי להו: ה] מתכפר בשבח הקדש או לא ת"ש המפריש שני סלעים לאשם ולקח בהן שני אילים לאשם היה אחד מהן יפה שתי סלעים יקרב לאשמו והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה מאי לאו דזבן *בארבע איל ושבח דשוי תמניא ושמע מינה אדם מתכפר בשבח הקדש, לא, הכא במאי עסקינן ו] דאוזיל רועה גביה ת"ש לקח איל בסלע ופטמו והעמידו על שתים כשר ש"מ אדם מתכפר בשבח הקדש, לא, פטמו שאני דהא חסר ליה תמניא ת"ש לקח איל בסלע והרי הוא בשתים כשר הכא נמי כשפטמו, א"ה היינו רישא? רישא דזבן בארבע ואשבחיה בארבעה אחרינא דחסר ליה תמניא, סיפא דזבין איל בארבע ואשבחיה בתלתא ושוי תמניא ז] אי הכי אימא סיפא ישלם סלע(ח) הא חסר ליה ז'! מאי ישלם תשלום דסלע, ואי ס"ל דאין אדם מתכפר בשבח הקדש כי יהיב תשלום דסלע מאי הוי איל בן שתי סלעים בעינן וליכא, לעולם קסבר אדם מתכפר בשבח הקדש אי הכי תשלום דסלע לא יתן! היינו טעמא דקיהיב תשלומין דסלע גזירה ט] שמא יאמרו איל פחות משתי סלעים מכפר, מאי הוי עלה? תא שמע י] בשעת הפרשה יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתי סלעים (לא) יצא יא] בעי רבי אלעזר אדם מתכפר בשבח הקדש או לא? א"ר יוחנן כמה שנים גדל זה בינינו ולא שמע הלכה זו ממני, מכלל דא"ר יוחנן? אין ועל הדא אמרה דתנן א) ולד תודה ותמורתה וכן המפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה אין טעונה לחם ב) ושלח יב] ר' חנינא משמיה דר' יוחנן לא שנו אלא לאחר כפרה יג] (דולד אין טעון לחם) אבל לפני כפרה טעון לחם אלמא קסבר יד] ג) מתכפר בשבח הקדש. בעי ר' אלעזר בעלי חיים נדחין או לא? א"ר יוחנן טו] הרי כמה שנים גדל זה בינינו ולא שמע הלכה זו ממני! מכלל דר' יוחנן אמרה? אין ד) דאמר ר' יוחנן בהמה של שני שותפין הקדיש, חציה טז] וחזר ולקח חציה והקדישה קדושה ואינה קריבה ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה יז] ה) ש"מ תלת ש"מ בעלי חיים נדחין יח] וש"מ קדושת דמים מדחה וש"מ יש דיחוי בדמים יט] בעי ר"א הוזלו טלאים בעולם מהו: מי אמרינן מבחר נדריכם בעינן והא איכא או דילמא כסף שקלים בעינן וליכא: א"ר יוחנן כמה שנים גדלנו בבית המדרש ולא שמענו הלכה זו, ולא, והאמר ר' יוחנן כ] אמר ר' שמעון בן יוחאי מפני מה לא נתנה תורה קצבה במחוסרי כפרה שמא יוזלו טלאים ואין להן תקנה לאכול בקדשים אימא לא לימדנו הלכה זו, והא רבי כא] ו) זירא בר אדא מהדר תלמודיה כל תלתין יומין קמיה? אימא לא נתבקשה הלכה זו ממנו בבית המדרש; גופא אמר רבי יוחנן משום רשב"י מפני מה לא נתנה כב] קצבה במחוסרי כפרה שמא יוזלו טלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים מתקיף לה אביי אלא מעתה חטאת חלב כג] ינתן לה קצבה דלכפרה אתיא ולאו לאישתרויי באכילת קדשים הוא מתקיף לה רבא אלא מעתה אשם נזיר כד] להוי ליה קצבה דלבטלה הוא דאתי דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי כה] אין לך דבר שהוא בא לבטלה אלא אשם נזיר בלבד, קשיא:

מתני'

א) מנחות עט: ב) [שם:] ג) [ע' תוס' תמורה כה: ד"ה זאת אומרת והוס' מנחות פ' ד"ה מאי קמ"ל] ד) קדושין ז' זבחים יב' תמורה כו' ה) [פסחים לה' ע"ש לקמן כח וש"נ] ו) נ"ל ר' חייא בר אבא כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמי' דר' יוחנן רביה כו' [וכ"א בברכות לח: ובחולין פו:]

רש"י

סיפא קרי לאיל אשם מעילתו · בתמיה : ומשני אין רישא דשוה איל כה] (רוב) כו' · על כרחיך תנא דמתני' הולך לחלק בשמותיהן של שני אשמות הללו לפי שהאחד בא לחובת אשמו הראשון והשני לאשם מעילות לפיכך קרא לאחד מהן "אשמו" ולאחד מהן "מעילתו" הילכך רישא דהוה איל כו] (רובן) קרן וחומשו קרא את הקרב לאשמו, כח] מעילתו כלומר קרן שמעל בו וחומשו להודיע דמה שהוא מביא אשם בעשרה זוז משום מעילה וחומשה הוא ואת הקרב לאשם מעילות קרא "אשמו" סיפא דלא הוי איל כט] (רובן) קרן וחומש דהאיל יפה שתי סלעים והקרן והחומש אינו עולה אלא סלע וחומש ל] ואין האיל קרב בשביל תשלומי גזילתו אלא בשביל איל אשם, קורא "מעילתו" על שם אשם מעילות : בכינוס חומשין · כגון מעל בב' סלעים דאשם כמה פעמים עד שיעלו החומשים לב' סלעים מהו שיקח מהן אשם למעילתו · *בכנוס חומשין כגון הפריש ב' סלעים לאשם ומעל בקרן ד' פעמים שיעלו החומשין לשתי סלעים מהו שיתכפר בחומשין לבדו שיקנה בהן איל והקרן יפול לנדבה דהא מותר הוא *מרבי : שבח הקדש · כגון לקח איל בסלע והוקרו טלאים ועמדו על שתים : דלא אפרשיה · בשעת הפרשה לא היה שוה אלא סלע אבל בכינוס חומשין הא אפרשיה זה שהפרישו לשם אשם כל שעה ומכח אשם בא אימא מתכפר : ושמע מינה אדם מתכפר · מדקתני יקרב לאשמו : דהא חסר ליה תמניא זוזי · שהוליאו בפיטומו סלע : ס"ש · מסיפא דהא ברייתא דפיטום : ואשבחיה בתלתא ושוה תמניא · ולקמן פריך סוף שמע מינה דאדם מתכפר באותו זוז שהשביח ההקדש בלא חסרות : לא] תשלומי דסלע · זוז אחד להשלים סלע שני, ואי קשיא לוקמה כגון דאוזיל נביה רועה, הא ליכא למימר, מדקתני "ישלם סלע לגזבר מביתו" ואי דאוזיל גביה רועה אמאי ישלם הא שוה בשעת הפרשה ב' סלעים ואי דיהביה ניהליה בחנם מאי איכפת לן הא לא בעינן אלא שוה שתי סלעים והרי שוה שתי סלעים והקדש

לא

תוספות

איל · שקנו בשתי סלעים לב] וליכא : מאי הוי עלה · דהאי שיטייא דחיקא הוא דאי אדם מתכפר בשבח הקדש תשלום סלע לא יתן : תא שמע · דמתכפר : ה"נ בתוספתא בשעת הפרשה יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתי סלעים יצא : בעי כו' · רבי אלעזר לא שמיעא ליה הך ברייתא : ולא שמע הלכה זו ממני · בתמיה : ועל הדא אמרה · במסכת מנחות בפרק התודה (דף עט:) : אינן טעונות לחם · התם מפרש טעמיה : לא שנו · דולד אינו טעון לחם אלא לאחר כפרה שכבר הקריב את אמו ויצא ידי נדרו אבל לפני כפרה יקריב זה במקום אמו לחובת נדרו וטעון לחם אלמא אדם מתכפר בולד דהיינו שבח הקדש : בעלי חיים נדחין · מעל גבי המזבח אי לא כגון שעירי יום הכפורים ומת אחד מהן שיקריב חבירו ויביא אחר עמו מי אמרינן נדחה זה במיתת חבירו או לא, ואי קשיא לפשוט ליה מדקי"ל (תמורה דף כח:) חטאת שכיפרו בעליה מתה אלמא מדחין, הלכה למשה מסיני הוא ואין למידין הימנה לג] : ואינה קריבה · שהאיל ומתחלה מדחית שהיתה חציה חולין כשהקדישה לא היתה ראויה לכך : ס"ג שמע מינה תלת שמע מינה בעלי חיים מדחין ושמע מינה דהוי מעיקרו הוי דחוי וש"מ יש דחוי בדמים · והוו לא מידי, שמע מינה קדושת דמים מדחה בהמה שאינה ראויה ליקרב והקדישה לדמים כיון דאמר *) תסתאב ותצא בה מנהג דחוי לד] דשוב אינה חוזרת ונראה דלא תימא אין תורת דיחוי נוהגת אלא בקדושת הגוף שהרי זו כשהקדישה חציה לא הקדישה אלא לדמיה וקאמר אינה קריבה, קדושת דמים מדחה - ויש דחוי בדמים=חדא מילתא היא אלא שכשתנה לשון הגירסא : הוזלו טלאים · ואינו מוצא אלא בפחות משני סלעים : במחוסרי כפרה · כגון זב וזבה ויולדת ומצורע (א) שכפרתן מעכבתן מן הקדשים ואין להם תקנה אלמא היכא דנתנה תורה קצבה אינו תקנה עד שיביא בתחה קצבה : לא לימדנו · לאחרים :

*) הייתה מ"ש לקמן כתי' המפריש נקבה לפסחו כו'

רבינו גרשום

קדושה לגמרי דחציה איתעבידא בספק וחציה ודאי הילכך לא קדשה כל כך ויש לה פדיון ומותר בהנאה אבל מיצה דמה נמי מספק ואח"כ נודע דכולה איתעביד בספק אסור באכילה ובהנאה לפי שעל ספק הפריש תחלה וכבר נעשת כולה בספיקה וכיפרה ספיקה והלכה להתעשת מצותה לשום מה שהפרישה ואסור בהנאה: המפריש ב' סלעים לאשמו · כגון לאשם (מצורע) [מעילות] ולקח בהן ב' אילים כו' : לקח בהן ב' אילים לחולין · שמעל שחילל במעות וקנה מהן שני אילים לשום חולין : היפה ב' סלעים יקרב לאשמו · לאשם מעילות בשביל שמעל במעות של הקדש והשני איל שוה עשרה זוז דהיינו ב' סלעים וב' חומשין דהיינו קרן וחומש יקרב למעילתו לשום דמי אותו אשם שהיה מחויב שמעל בדמיו · אבל קנה באותן שני סלעים בסלע איל לצורך אשם שהיה מחויב ובסלע האחד מעל בו וקנה ממנו איל אחד לחולין אם היה אותו שקנה לשום אשם שוה ב' סלעים יקרב לאשמו שמחייב והשני איל אם הוא שוה נמי ב' סלעים יקרב למעילתו לאשם מעילות ויביא עמו סלע וחומשה דהיינו קרן וחומש מביתו ויתנהו לגזבר · הכא בסיפא דלא מעל אלא בחצי הקדש ונשאר בהקדש כדי קנית אשם מעילתו הילכך יביא השני לאשם מעילות וישלם סלע וחומשו מביתו אבל ברישא שמעל בכל ההקדש הילכך השוה ב' סלעים לאשם מעילות והשני למעילתו לקרן וחומש כדאמרן : קס"ד והשני למעילתו דבאשם מעילה קאמר : אילימא איל אשם כלומר לשום אשם מעילתו : למימר דחומש בהדי איל מעילות מייתי ליה : הכא מובלע החומש עם דמי האיל : והכתיב ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וחמישיתו יוסף עליו אלמא דחומש בהדי גזילו בהדי קרן מייתי ליה · והדר אשם מעילות ואת אשמו יביא לה' : ועוד קשיא · והשני של חולין יקרב למעילתו לשום אשם מעילות : ויביא עמה סלע וחומשה כביתו אלמא דחומש בהדי גזלו בהדי קרן מייתו לה · וקשיא רישא לסיפא ולקרא אלא מאי והשני למעילתו [illegible] כלומר דהשני יביא במקום קרן וחומש כמה דאיתהני מהקדש דישנו ב' סלעים שהפרישן לאשמו : ולקח מהן ב' אילים לחולין דיפה ב' סלעים מקריב ליה איל אשם · מעילה ויפה עשרה זוז דהיינו קרן וחומש מייתי למאי דאיתהני מהקדש כו' כדפרשינן במתניתין : במאי אוקמתא כו' · אימא רישא קרי ליה למעילתו גזילו כדאמרן : א)וסיפא קרי למעילתו איל אשם : רישא דהוי איל שני סלעים וחומש דשוי עשרה זוז כדי מעילתו קרי ליה לגזילו מעילתו : וסיפא דלא הוי איל שני דזבן בארבע ולא שוי אלא תמניא זוזי קרי ליה למעילתו איל אשם ויביא עמה סלע וחומש מביתו : בכינוס חומשין מהו שיתכפר · כלומר אם מעל וחזר ומעל וחזר עד שעלה החומשין לב' סלעים ואם רצה להתכפר באותן ב' סלעים מהו שיתכפר בהן : אם תמצא לומר · לפרש הבעיא דלקמן דאדם מתכפר בשבח הקדש כגון [illegible] והשביחו והעמידו עד ב' סלעים ויכול להתכפר בו היינו טעמא משום דקא טרח ביה שהוציאו והכניסו עד שהשביחו אבל הכא בהא בהמה שקנה בב' סלעים מכינוס חומשין דלא טרח בה לא מכפר בה : או דילמא דאם תמצא לומר · לפרש הבעיא דלקמן דאין אדם מתכפר בשבח הקדש היינו טעמא : משום דלא אפרשיה · לשבח מכיסיה אלא ממילא שבח וברשותא דהקדש שבח אבל בדין שבח דכינוס חומשין דאפרשיה מכיסיה אימא מתכפר : מאי לאו כי לקח ב' אילים בב' סלעים כל חד זבן בד' זוזי ושבח ליה ושוה תמניא וש"מ דאדם מתכפר בשבח הקדש : לא הכא במאי עסקינן דאוזיל רועה גביה · שמכר לו רועה ב' אילים שוים בב' סלעים בב' סלעים והאי שבח אינו דהקדש אלא דבעל הבית לפי שעשה לו הגאות לרועה מקודם לפיכך [מכרם] (נתנם) לו בזול ודמי כאילו אפרשיה בעה"ב להאי שבח מכיסו : לא פיטמו שאני דקא חסר ביה תמניא [illegible] שבין הקנייה ובין ההוצאה עומד לו עד שמונה זוז דהיינו ב' סלעים : סיפא דזבן איל בארבעה' והוציא עליו בתלת ואשבחיה זוזא ושוי תמניא כדקתני והרי הוא בשתים ג)ש"מ דאדם (מת·שהקדש)[מתכפר בשבח הקדש] : אי הכי אימא סיפא · דהא ברייתא הרי הוא בשתים כשר וישלם סלע מביתו אמאי ישלם סלע שלם הא חסר ליה בהא איל ז' אזוזי:מאי ישלם סלע תשלום דסלע·כלומר אותו זוז שמיני ישלם להקדש· אלמא דאין אדם מתכפר בשבח הקדש : ואי סבירא ליה דאין אדם מתכפר בשבח הקדש' כלומר דמשום הכי יהיב תשלום סלע : וכי יהיב תשלום סלע מאי הוי מ"מ באיל גופיה לא חסר תמניא ואנן בן ב' סלעים בעינן וליכא אלמא קסבר אדם מתכפר בשבח הקדש : אי הכי אפי' תשלום סלע לא יתן · אין דלא בעי אלא משום גזרה שמא יאמרו כו' השתא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי מאי הוי עלה : ת"ש לא יצא · אלמא דאין אדם מתכפר בשבח הקדש : לא שנו · דאין טעונין לחם אלא לאחר כפרה אחרי שנתכפר בתודה עצמה ובלחמה · אבל לפני כפרה ששניהם עומדות טעון לחם דמתכפר באיזה שירצה : אלמא קסבר אדם מתכפר בשבח הקדש

א) ע"כ שייך לעמוד הקודם· ב) נראה דל"ל ולעולם אימא לך דאין אדם מתכפר בשבח הקדש ·

שיטה מקובצת

א] איל דזבן קרן תיבת רובן נמחק : ב] איל דזבן קרן תיבת רובן נמחק: ג] עי' בחדושין: ד] דאפרשיה אימא לך שיתכפר תיבות איכא למימר ל"ש : ה] להו אדם מתכפר: ו] דאוזיל רועה גביה · גליון ולא משני הכא דמיירי בשפטמו מדלא קתני והרי אחד בשתי סלעים אלמא דלא מיירי בשפטמו : ז] א"ה איכא סיפא · גליון אי אמרת בשלמא דאיירי בלא פטמו אלא דשבח מאליו ואדם מתכפר בשבח הקדש ניחא דמצריך לשלם סלע מביתו כו' · הר"י ז"ל : ח] סלע מביתו אמאי הא חסר ליה ז' מאי ישלם סלע תשלום: ט] גזירה · ס"א שלא יאמרו אדם מתכפר בפחות משתי סלעים : י] הפרשה יפה שתי סלעים ובשעת כפרה יפה סלע יצא : בשעת הפרשה יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתי סלעים לא יצא · גליון בקצת ס"י הגירסא להיפך בשעת הפרשה יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתים כשר בשעת הפרשה יפה שתים ובשעת כפרה יפה סלע פסול עיין בפי' המשנה ברמב"ם ובראב"ק גרים כגירסת רש"י · בשעת הפרשה הכא ליכא לאוקמא כשפטמו מדלא קתני והרי הוא בשתים כדלעיל תם מדקתני בשעת הפרשה יפה סלע משמע דלא אוזיל רועה גביה מש"ה לא אוקמי דאוזיל רועה גביה תוס' כת"י: בשעת הפרשה · ואין סברא לומר כשפטמה סלע יצא (בשעת) דבשעת הפרשה יפה ובשעת כפרה יפה שתים דא"כ הוי ליה למימר ובשעת כפרה הרי בשתים · מהר"י ז"ל : יא] בעי · עי' תוס' מנחות (פ ע"א) ד"ה מאי: יב] רב חנינא משמיה : יג] על תיבות הולד אין טעון לחם נרשם עליהם קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : יד] קסבר אדם מתכפר : טו] על תיבת הרי נרשם קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו : טז] וחזר ולקח כו' להכי נקט ב' שותפין שאם היה כולו שלו והקדיש חציה פשיטא שפשטה קדושה בכולה כיון דהקדיש לדבר שהנשמה תלויה בו וחזי להקרבה אבל השתא שהיא של שותפין לא פשטה בכולה והילכך אמר וחזר ולקחה ולא קאמר ואח"כ הקדיש חבירו חציה האחרת משום דלא הוי מצי למימר ועושה תמורה דשותפין אינן ממירין כדאיתא בתמורה ובפ"ק דזבחים·תוס' הרא"ש : יז] עי' בחדושין: יח] נדחין דקתני אינה קריבה וש"מ כו' מדחה דקתני* ותמורתה כיוצא בה וש"מ ·: יט] בדמים דקתני קדושה למאי קדושה לדמים בפ"ק דקדושין יש גירסא אחרת דלא גרים כגירסא דכאן : כ] יוחנן משום ר' תי' אמר נמחק : כא] ר' חייא בר אבא מהדר תיבת זירא נמחק ותיבת אדא ל"ש : כב] נתנה תורה קצבה : כג] חלב נהוי לה תיבת ינתן ל"ש : כד] נזיר נהוי ליה את ל' ל"ש : כה] עי' בחדושין : כו] דזבן כו' תיבת רוב נמחק : כז] איל דזבן קרן וחומשא שהרי ברישא הקרן והחומש עולין עשרה זוז כמו כן אחד מהאילים אשר לקח הוא יפה עשרה זוז ולהכי קרא : כח] לאשמו הראשון דהיינו גזילו מעילתו : כט] איל דזבן קרן והחומש דהיינו גזילו ומתיבת דהאיל עד תיבת אינו עולה ל"ש : ל] וחומש סלע ואין : לא] מה"ד תשלום דסלע : לב] סלעים בעינן וליכא : לג] הימנה · גליון א)יי"ל אע"ג דמשנה היא ופליגי ר' יהודה ור"ש מ"מ בעי לאשמועינן כמאן סבר ר' יוחנן : לד] דיחוי ושוב את ד' נמחק :

א) נ"ל גליון ולא"ת מתניתין היא כיומא ·

עין משפט נר מצוה

כז א ב מיי' פ"ד מהל' פסה"מ הלכה כד :

כח ג מיי' פ"ד מהלכות תמורה הל' ה ופ"ג מהל' פסה"מ הל' ח :

כט ד מיי' פט"ז מהל' מעה"ק הלכה ד וע"ש :

ל ה מיי' פ"ד מהל' פסה"מ הלכה כג :

מסורת הש"ס

[מנחות פ: תמורה כה:]

פי' שמעתי מרבי

ארבע זוזי דהיינו סלע

[תוספתא פ"ד]

[שם ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה במחוסרי וכו' ומצורע משום שכפרתן :

נושא

· בכינוס חומשין מהו שיתכפר

· האם אדם מתכפר בשבח הקדש

מבנה

נסיונות לפשוט השאלה - אם אדם מתכפר בשבח הקדש

נושא/מבנה

בעי ר' אלעזר

1- אדם מתכפר בשבח הקדש או לא

2- בעלי חיים נדחין או לא

3- הוזלו טלאים בעולם

נושא

לא נתנה תורה קצבה במחוסרי כפרה